

України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 20 квіт. 2012 р.). – Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 338–346.

6. Бурдін В.М. Угоди про примирення або про визнання винуватості: окремі матеріальні та процесуальні аспекти / В.М. Бурдін // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (19–20 вересня 2013 р.). – 2013. – С. 36–40.

7. Бояров В.І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України / В.І. Бояров // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 4(7). – С. 150–154.

8. Пушкар П.В. Визначення, правова природа, види та елементи угоди про визнання вини в сучасному кримінальному процесі / П.В. Пушкар // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – Вип. 42. – 2001. – С. 65–69.

9. Головка Л.В. Альтернативи уголовному преследованию в современном праве / Л.В. Головка. – СПб: «Юридический центр пресс», 2002. – 544 с.

10. Грошевий Ю. Визнання вини як одна з умов застосування спрощених процедур (порівняльно-правовий аналіз) / Юрій Грошевий, Євген Повзик // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 3(23). – С. 38–43.

УДК 343.2

Булейко Артем Олександрович

аспірант, Класичний приватний університет

ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ

В статті узагальнені підходи щодо вибору порівняльно-правового методу як провідного в дослідженнях проблем кримінального права, здійснених останніми роками в Україні та виявлені проблем теоретико-методологічного характеру, які при цьому виникають.

Ключові слова: порівняно-правове дослідження, порівняльно-правовий метод, компаративний метод, порівняння, прийоми, правила, вимоги щодо здійснення порівняльно-правового дослідження.

В статье обобщены подходы относительно выбора сравнительно-правового метода как ключевого в исследовании проблем уголовного права, в частности института освобождения от уголовной ответственности, проведенных в Украине в последние годы и выявлены возникающие при этом проблемы теоретико-правового характера.

Ключевые слова: сравнительно-правовое исследование, сравнительно-правовой метод, компаративистика, сравнение, приемы, правила, приемы, требования проведения сравнительно-правового исследования.

The article is summarizing the approaches to the choice of the comparative and juristic method as a key one in the researches of the criminal law problems, the relief from criminal responsibility institution in particular; those researches were conducted in Ukraine in recent years and as a result, some theoretical and practical problems occurring at that were discovered. The introducing article's part is actualizing the problem of applying the comparative and juristic method at the research of the relief from criminal responsibility institution given the active repentance and the necessity of addressing to the usage problematics of the abovementioned method is grounded.

The analysis of the comparative and juristic research conducted in Ukraine in recent years in the criminal law field shown the existing of a set of theoretical and practical problems occurring at that with the scientists. In particular, it's a problem of lack of coordinated approach to the classification of juristic families and deficit of works about the general-theoretical and methodological problems of comparative jurisprudence, which has a negative influence on the state of corresponding problems' development within sectoral sciences too.

The author made a conclusion what researches should be conducted basing on the following conceptual aspects: 1) importance of comparative and juristic research is determined by the subject of the criminal law

science; 2) integral content part of such a research is setting of its theoretical and methodological basics; 3) at the research the methodological rules of the information's collecting and analysis should be followed, and those rules demand the clear definition of the theoretical, regulatory and empiric base of the research.

Key words: comparative and juristic research, comparative and juristic method, comparative studies, comparison, methods, rules, approaches, demands of the comparative and juristic research conduction.

Сьогодні однією ключових тенденцій розвитку вітчизняного кримінального права є пошук оптимальних способів вирішення кримінально-правових конфліктів при вчиненні вперше злочинів невеликої та середньої тяжкості та розширення інституту заохочення. В кримінально-правовій доктрині відстоюється позиція, що максимальна результативність виконання кримінальним законодавством своєї запобіжної функції, своєчасне виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, відновлення порушених внаслідок їх вчинення благ та відшкодування завданої шкоди можуть бути досягнуті не тільки шляхом реалізації кримінальної відповідальності, а й завдяки такому відносно новому для України, втім доволі поширеному в кримінальному законодавстві зарубіжних країн, явищу як кримінально-правовий компроміс.

Введення в вітчизняне кримінальне законодавство норми про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям викликало достатньо велику кількість проблем, як теоретичного, так і суто практичного характеру, які негативно позначаються на успішній реалізації тих цілей, які поставлені перед інститутом звільнення від кримінальної відповідальності. З огляду на це в кримінально-правовій науці були здійснені спроби їх наукової розробки та вирішення. Зокрема ці питання були предметом дослідження в працях Житнього О.О. та Григор'євої М.Є. [1,2] Втім, порівняно з дослідженнями, присвяченими актуальним питанням звільнення від кримінальної відповідальності за КК України, порівняльно-правові дослідження з проблем звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям є менш розробленими².

Питання порівняльного дослідження кримінального законодавства України та зарубіжних держав в цій сфері спеціальному дисертаційному або монографічному дослідженню не піддавалось. Подібна ситуація характерна не тільки щодо вказаного виду звільнення, а для дослідження інституту звільнення від кримінальної відповідальності в цілому. Окремі публікації з цієї проблематики [3], незважаючи на свою актуальність неспроможні заповнити цю прогалину. Важливість їх не викликає сумніву, оскільки компаративістські дослідження дозволяють ефективно виявити прогалини і вади національного законодавства, найбільш досконалі правові формули, додають аргументів на користь тієї чи іншої теоретичної позиції [4]. Результатом же проведення компаративістського дослідження має бути не тільки внесення конкретних пропозицій стосовно чинного законодавства та практики його застосування, а й розширення та збагачення правових традицій [5, с.212]. Зважаючи на те, що застосування порівняльного методу дослідження дозволяє перейняти випробувані зарубіжною практикою механізми регулювання кримінально-правових відносин, порівняльно-правове дослідження звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяття в Україні та інших державах видається доволі актуальним.

Проведення порівняльно-правових досліджень в науковій, освітній та практичній діяльності є досить складним інтелектуальним процесом, який має ґрунтуватись на

² Так, в дисертації Житнього О.О. аналізу звільнення від кримінальної відповідальності у законодавстві зарубіжних країн присвячено окремий підрозділ, в якому міститься огляд відповідних норм в законодавстві Німеччини, Англії, Франції, Іспанії, Італії, Голландії, Польщі, США, Японії, Китаю, Білорусі, Латвії, Російської Федерації.

певній методології порівняльного правознавства [6, с.187]. Тож, зрозуміло, що, перш ніж здійснювати безпосередньо компаративний аналіз звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, варто визначитися з науковим інструментарієм, тобто вимогами, правилами, підходами до його проведення та узагальнення й критичного оцінювання отриманих результатів, виробленими на сьогодні в кримінально-правовій доктрині.

Мета статті полягає в узагальненні підходів щодо вибору порівняльно-правового методу як провідного в дослідженнях проблем кримінального права, здійснених останніми роками в Україні та виявлення проблем теоретико-методологічного характеру, які при цьому виникають.

В основі будь-якого порівняльно-правового дослідження лежить метод порівняння, сутність якого полягає у зіставленні чого-небудь (явища, процесу тощо) з метою виявлення схожості та розбіжностей. У гносеологічному плані будь-яке зіставлення визначається як логічний прийом пізнання, як особлива форма пізнавальної діяльності та особливий пізнавальний результат, знання певного змісту і рівня [7, с. 35]. Метод порівняльного правознавства застосовується з метою виявлення загального, схожого, відмінного та унікального у кримінальному законодавстві України та інших європейських держав, у їх юридичній практиці, положеннях юридичної теорії [4, с. 14]; характеристиках кримінальної політики для подальшого визначення можливих напрямів удосконалення кримінального законодавства України і практики його застосування [8, с.29].

При проведенні порівняльно-правових досліджень і тим більше, при осмисленні їх результатів слід виходити з того, що такі дослідження мають проводитися виходячи з ряду важливих принципів та базуватись на певних правилах, недодержання яких призводить до некоректності порівняльно-правових конструкцій і висновків. На сьогодні в компаративістиці вже розроблено достатній інструментарій і сформовані певні вимоги застосування методу порівняння, зокрема: об'єктивності, функціоналізму, порівнянності, всебічного урахування історичних, національних, економічних та соціально-політичних умов [9, с. 41]; врахування сутісної відмінності окремих зовнішньо схожих явищ та процесів правової дійсності; врахування специфіки окремих кримінально-правових систем та їх інститутів, що визначає унікальність деяких юридичних термінів; врахування при проведенні співставлення законодавчого матеріалу того факту, що змістовне наповнення однакових термінів може суттєво різнитись [10, с. 5].

Американський дослідник Кристофер Осаке вважає запорукою успішності та результативності проведення порівняльно-правових досліджень чітке розуміння у виборі по-перше, методів порівняння, по-друге, правил порівняння й, по-третє, механізму порівняння. Найбільш поширеними та апробованими практикою учений називає такі методи порівняння як: 1) текстуальне порівняння з метою виявлення, який текст найбільше підходить для імплементації до національного законодавства; 2) функціональне порівняння, при якому порівнюється не текст, а функції, які забезпечує той чи інший інститут права; 3) концептуальне порівняння для порівняння концепції правового інституту, що розглядається, в цілому; 4) проблемне порівняння для з'ясування, як та чи інша проблема вирішується в різних країнах і чи є можливим застосування конкретного рішення для даної національної правової системи [11, с.165]. В.Н. Корецький акцентував увагу на складності методології, зокрема у вигляді відмінностей мов, матеріалів різних країн, що порівнюються, неузгодженості термінології, неминучої розбіжності їх судової практики тощо, які безумовно впливають на дослідження, тому мають враховуватися і потребують подолання [12].

В практиці порівняльно-правових досліджень використовується цілий ряд методологічних правил, які регулюють відповідну наукову діяльність: методологічні правила визначення непорівнювальності правових об'єктів, методологічні правила збору інформації, методологічні правила аналізу інформації, методологічні правила оцінки результатів порівняльно-правових досліджень. Під методологічним правилом пропонується розуміти узагальненні формули, які виражають закономірності організації дослідницької діяльності, встановлюють взаємозв'язок загальнометодологічних і теоретичних настанов та їх координацію з відомостями про предмет порівняльно-правових досліджень та покликані забезпечити однозначність, стандартність та впорядкованість дослідницької діяльності [6, с.191]. Способи порівняльно-правового дослідження, безпосередньо залежать від поставлених перед ним задач і поділяються на нормативний та функціональний. Об'єктами порівняння на нормативному рівні виступають кримінальні закони зарубіжних країн та інші нормативно-правові акти в галузі кримінального права, акти – статuti, резолюції, рекомендації – окремих міжнародних організацій (насамперед ЄС та Ради Європи) [13, с.116]. На функціональному рівні об'єктами порівняння можуть виступати, зокрема, джерела кримінального права в широкому розумінні, матеріали юридичної практики, судові рішення та судові прецеденти, положення юридичної науки, зокрема теорії кримінальної відповідальності в кримінально-правових доктринах зарубіжних країн).

Аналіз здійснених останніми роками в Україні порівняльно-правових досліджень в галузі кримінального права засвідчив існування ряду теоретико-методологічних проблем, з якими зтикаються вітчизняні науковці. По-перше, це відсутність спільного підходу до класифікації правових сімей. Поняття права сім'я є теоретико-синтетичним утворенням, оскільки у реальному житті дослідник має справу з правовими системами [14, с. 19]. Права сім'я розглядається як сукупність національних правових систем, які мають спільні риси, що проявляються в єдності закономірностей розвитку та функціонування права, домінування певних джерел права та правових ідей, схожості правових категорій і понять. Найбільш поширеною класифікацією на сьогодні є наступна: 1) романо-германська (континентальна) сім'я (з виділенням в ній романської та центральноєвропейської (германської) груп); 2) англо-американська сім'я; 3) сім'я релігійного права (з виокремленням мусульманського, індуського та юдейського права); 4) сім'я традиційного права; 5) в окрему групу виділяють змішані правові системи. Між тим вітчизняні науковці в рамках власних досліджень обирають один з наступних варіантів: а) використовують одну із запропонованих в науці порівняльного правознавства класифікацій правових сімей (традиційно для систематизації правових сімей використовують відповідну класифікацію Р. Давіда та К. Жоффре-Спінозі)³ [15]; б) виробляють власний підхід до цього питання⁴ [16]; в) аналізують кримінальне законодавство зарубіжних країн без прив'язки до правових сімей.

На нашу думку, доцільність аналізу класифікації та основних рис правових сімей визначається метою та завданнями конкретного порівняльно-правового дослідження в галузі кримінального права. Виняткового значення це набуває при аналізі в подібних дослідженнях джерел кримінального закону та кримінального права, підходи до розуміння і значення яких вирізняються залежно від того, до якої правової сім'ї належить та чи інша країна. Зокрема, ставлення до джерел кримінального закону та

³ Телесніцький Г.Н. в рамках дослідження веде мову про 1) романо-германську; 2) англо-американську; 3) мусульманську та 4) далекосхідну правові сім'ї.

⁴ Приміром Лисько Т.Д. в дисертації виділяє сім правових сімей: континентального, загального, соціалістичного, постсоціалістичного, релігійного, традиційного та скандинавського типу.

кримінального права є однією з відмінних рис правових сімей (континентальної кримінально-правової сім'ї та сім'ї загального права). Урахування цього аспекту безпосереднім чином впливає на визначення нормативної, теоретичної та емпіричної бази майбутніх порівняльно-правових досліджень в галузі кримінального права.

По-друге, в Україні і досі відчувається дефіцит праць із загальнотеоретичних і методологічних проблем порівняльного правознавства, а наявні розробки залишаються досить розрізненими і фрагментарними. Фахівці акцентують на тому, що хоч ці питання досліджувались у зарубіжній компаративістиці та в колишньому радянському порівняльному правознавстві, проте вони залишаються об'єктом гострих дискусій; ряд з них вимагає нових методологічних підходів, істотних уточнень, а часом і переосмислення під кутом зору нових світових і українських реалій [17, с.2]. Таке становище позначається і на стані розробки відповідних проблем в рамках галузевих наук.

Вважаємо, що порівняльно-правове дослідження в галузі кримінального права має здійснюватися виходячи з наступних принципових моментів:

1) *актуальність порівняльно-правового дослідження обумовлюється предметом науки кримінального права.* Наука кримінального права як система наукових положень і поглядів передбачає дослідження актуальних питань кримінального права як галузі права й законодавства; історії та перспектив його розвитку; проблем вдосконалення статей кримінального закону та практики їх застосування; кримінального законодавства зарубіжних держав та відповідних методологічних проблем. Отже сьогодні наука кримінального права, як і будь-яка галузь науки, вивчає закономірності, що існують у сфері предмета її відання та орієнтована, у тому числі і на обґрунтування, систематизацію тих висновків і рекомендацій, які виробляє практика, які впливають з історичного та зарубіжного досвіду [18, с.22];

2) *встановлення теоретико-методологічних засад проведення порівняльно-правового дослідження є його невід'ємною змістовною частиною.* При визначенні методології проведення порівняльно-правового дослідження слід виходити з того, що методологія порівняльного правознавства, як і методологія юридичної науки загалом, є багаторівневою, а отже не може бути обмеженою виключно використанням порівняльно-правового методу. Тож в процесі розробки теоретичних та науково-прикладних положень, постановки цілей та вирішення окреслених завдань дослідник має керуватися як загальнонауковим діалектичним методом пізнання, так і спеціально-науковими методами дослідження: порівняльно-правовим як ключовим, який використовується в дисертації задля виявлення загального, схожого, відмінного та унікального у кримінальному законодавстві України та зарубіжних країн щодо предмету дослідження, системно-структурним, структурно-функціональним, формально-логічним, соціологічними, статистичним, методом моделювання, математичним, правового прогнозування та іншими⁵. З огляду на те, що порівняльно-правовий метод є провідним в дослідженнях подібного рівня слідування розробленим правилам, прийомам та апробованим методикам його застосування набуває важливого прагматичного значення й дозволяє та критично оцінити отримані результати.

3) *при проведенні дослідження слід виважено поставитись до методологічних правил збору та аналізу інформації, які вимагають чітко визначитись із його теоретичним підґрунтям, нормативною та емпіричною базою.* Традиційно найбільш доступно та чисельно за своїми джерелами є теоретичне підґрунтя, яке переважно складають насамперед сучасні досягнення вітчизняної філософії, теорії

⁵ Зокрема метод філософської діалектики, метод сходження від простого до складного, від абстрактного до конкретного. Див. : Хавронюк М.І. Вказана праця.

права, загальної та юридичної логіки, теорії кримінального права, наук кримінально-правового циклу та інших наук (психології, соціології, етики тощо). Нормативно-правову базу порівняльно-правових досліджень нарівні з КК України, формують відповідні Кримінальні кодекси та інші нормативно-правові акти, що складають кримінальне законодавство зарубіжних країн. Сюди ж можуть включатись і інші нормативно-правові акти (утому числі визнані доктриною кримінального права в якості додаткових підстав кваліфікації). За випадками бінарного порівняльно-правового дослідження при якому аналізується кримінальне законодавство двох країн (інколи трьох країн), в предмет спеціальних порівняльно-правових досліджень включають кримінальне законодавство доволі значної кількості країн⁶. У разі, коли порівняльно-правовий аналіз здійснюється не в межах порівняльного дослідження кількості країн є меншою.

Невід'ємною складовою проведення досліджень такого рівня є виокремлення та обробка емпіричної бази. Обсяг обраних емпіричних матеріалів, методика їх наукового аналізу обумовлюють достатній рівень їх репрезентативності, обґрунтованості та достовірності наукових висновків та пропозицій. Так, емпіричну базу дослідження по Україні переважно складають: 1) статистичні та аналітичні дані Державної судової адміністрації України, Верховного Суду України та МВС України; 2) огляди судово-слідчої практики; 3) статистичні відомості; 4) інформаційно-аналітичні матеріали МВС; 5) матеріали архівних кримінальних справ; 5) результати опитувань та анкетувань тощо.

Аналіз змісту авторефератів окремих із захищених останніми роками в Україні дисертацій, монографій безпосередньо присвячених порівняльно-правовому аналізу кримінального законодавства України та зарубіжних держав свідчить про різні підходи щодо визначення емпіричної бази дослідження. В одних випадках відповідну базу становлять не тільки дані та інформація по Україні, але й тих країн, які обирались для порівняння [15, 19]. В інших випадках емпірична база обмежувалася виключно інформацією по Україні [16, 20]. Емпірична база дослідження по іншим країнам об'єктивно, в силу ряду причин, є меншою. При цьому порівняно доступними для вітчизняного дослідника є рішення Європейського суду з прав людини, інформаційно-аналітичні матеріали про практику застосування норм кримінального законодавства країн СНГ та інших країн колишнього СРСР (опубліковані огляди та окремі матеріали судово-слідчої практики, статистичні та інформаційно-аналітичні відомості МВС, судових інстанцій різного рівня, у тому числі і вищих судових інстанцій. Зокрема це стосується таких країн як Латвія, Республіка Білорусь, Республіка Молдова, Грузія, РФ, Армения, Казахстан, Узбекистан⁷.

З огляду на розвиток науки порівняльного правознавства та піднятті на вищий рівень значення порівняльно-правового методу досліджень в галузі кримінального права питання вибору рівня порівняння, вироблення єдиних підходів, правил, вимог щодо їх проведення, рівно як і критеріїв оцінки отриманих результатів будуть і надалі набувати виключно важливого значення.

⁶ Так, М.І. Хавронюком було досліджено законодавство 36 країн Континентальної Європи; Кузнецовою Л.О. – 36 країн; Телесніцьким Н.Н. - 38 країн; Лисько Т.Д.– 53 країн.

⁷ Приміром вищі судові інстанції цих країн мають україномовну або, принаймні, російськомовну версію власних офіційних сайтів. Це досить важливий фактор, зважаючи на те, що практично основним (інколи навіть і єдиним) джерелом ознайомлення з судовою практикою тієї чи іншої країни виступають електронні ресурси Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дієвим каяттям: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.О. Житний; Харк. Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2003. – 20 с.
2. Григор'єва М. Є. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дієвим каяттям [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М. Є. Григор'єва; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 20 с.
3. Яценко С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності в праві України і деяких інших європейських держав: порівняльний аспект [Текст] / С. Яценко // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 2. – С. 56–57; Перепадя О. В. Кримінально-правові аспекти примирення між особою, яка вчинила злочин, та потерпілим (порівняльний аналіз законодавства України та ФРН) [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. В. Перепадя; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – С. 10; Козак О.С. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності: порівняльно-правовий аналіз [Текст] / О. С. Козак // Наше право. – 2006. – № 1. – С. 47–52.
4. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Монографія / М.І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
5. Назимко Є.С. Інститут покарання неповнолітніх у кримінальному праві України (нарис з методології дослідження): монографія / Є.С. Назимко; Донецький юридичний інститут МВС України – Донецьк: Вид-во “Ноулідж” (Донецьке відділення), 2014. – 370 с.
6. Баранова Ю.О. Роль методологічних правил у проведенні порівняльно-правових досліджень / Ю.О. Баранова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С.186–193.
7. Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы / А.Д. Тихомиров. – К.: Знання, 2005. – 334 с.
8. Туляков В.О. Порівняльний метод у науці кримінального права / В.О. Туляков // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – С.29–34.
9. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: підручник / Х. Бехруз. – Одеса: Фенікс, 2009. – 461 с.
10. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права / А.А. Малиновский. – М.: Междунар. отношения, 2002. – 376 с.
11. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах: Общая и Особенная часть: учеб. пособие / К. Осаке. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ДЕЛО, 2002. – 256 с.
12. Корецький В. Н. Избранные труды. В 2 т. Т.1 / В.Н. Корецький. – К.: Наук. думка, 1989. – 344 с.
13. Рябчинська О.П. Методичні аспекти дослідження системи покарань / О.П. Рябчинська // Право та державне управління. – 2013. – № 1. – С. 112–119.
14. Оніщенко Н.М. До питання про співвідношення категорій “юридична компаративістика”, “порівняльне правознавство” та “правові системи сучасності” / Н.М. Оніщенко // Порівняльно-правові дослідження. – 2009. – №1. – С. 18–22.
15. Телесніцький Г.Н. Кримінальна відповідальність за катування: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Г.Н. Телесніцький; Нац. акад. внутр. справ – К., 2013. – 20 с.
16. Лисько Т.Д. Кримінальна відповідальність за звалтування: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Т.Д. Лисько; Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.
17. Лисенко О.М. Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.М. Лисенко; Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 20 с.
18. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.

19. Грищук В.К., Маковецька Н.Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складу злочинів: монографія / В.К. Грищук, Н.Є. Маковецька. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. – 368 с.

20. Кузнецова Л.О. Кримінальна відповідальність за хуліганство: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л.О. Кузнецова ; Нац. акад. внутр. справ – К., 2011. – 20 с.

УДК 343.3/.7(502.4)

Нечипоренко Олександр Сергійович

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології ФПС ХНУВС

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТА УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ВЗЯТИХ ПІД ОХОРОНУ ДЕРЖАВИ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Стаття присвячена особливостям суб'єкта злочину, передбаченого ст. 252 КК України, а саме доцільності встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб за вчинення даного злочину та проблемним питанням вчинення умисного знищення або пошкодження території, взятих під охорону держави та об'єктів природно-заповідного фонду службовою особою

Ключові слова: суб'єкт злочину, юридична особа, спеціальний суб'єкт, службова особа

Статья посвящена особенностям субъекта преступления, предусмотренного ст. 252 УК Украины, а именно целесообразности установления уголовной ответственности юридических лиц за совершение данного преступления и проблемным вопросам совершения умышленного уничтожения или повреждение территорий, взятых под охрану государства и объектов природно-заповедного фонда служебным лицом

Ключевые слова: субъект преступления, юридическое лицо, специальный субъект, должностное лицо

The article is devoted to the peculiarities of the perpetrator under Art. 252 of the Criminal Code of Ukraine, namely expediency of establishing criminal responsibility of legal persons for committing the crime and problems committing an intentional destruction or impairment of territories under state protection and objects of natural reserve by official

Keywords: perpetrator, a legal person, a special subject, an official

Суб'єкт злочину в кримінальному законодавстві – це один з обов'язкових елементів складу злочину. В кримінально-правовій теорії суб'єктом злочину визнається особа, яка має сукупність ознак, що дають підстави для її притягнення до кримінальної відповідальності. Ні діяння, як складова частина об'єктивної сторони, ні вина, як основа суб'єктивної сторони, не існують без суб'єкта – фізичної особи, яка вчинює злочин.

В ч. 1 ст. 18 КК України законодавчо закріплено поняття суб'єкту злочину, яким визнається фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Таке визначення суб'єкта злочину є результатом багаторічних досліджень науковців-криміналістів [1, с. 154-163; 2; 3; 4]. Характеристиці суб'єкту складу злочину, передбаченого ст. 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави та об'єктів природно-заповідного фонду» приділялося небагато уваги, тому аналіз його особливостей дозволить вирішити поставлене завдання в новому аспекті.

Отже, суб'єктом злочину за чинним кримінальним законодавством України можуть визнаватися лише фізичні особи, що відповідає принципу персональної, особистої відповідальності кожної людини за винне вчинення нею суспільно небезпечного діяння [5, с. 99-100]. Це означає, що суб'єктом злочину може бути лише